

Lauri Rauhala: Ihmiskäsitys ihmistyössä. Gaudeamus, Helsinki 1983. 198 s.

Julkiselta palvelutoiminnalta vaaditaan yhä voimakkaammin palvelukykyisyyttä ja kansalaisläheisyyttä. Tällöin korostuu se, että ihmiseen kohdistuva toiminta, eli sellainen »ihmistyö» kuten terveyden- ja sairaanhoito tai sosiaalityö, edellyttää perusteellista tietoa vaikuttamisen kohteesta. Lauri Rauhala etsii teoksessaan kattavaa »ihmiskäsitystä» määritelläkseen keskeiset oletukset, joilla ihmistyössä rajataan kohde, valitaan vaikutusmenetelmät sekä muodostetaan »ihmiskuvat» kussakin vaikuttamisen lajissa.

Rauhala tukeutuu mannermaiseen ihmisen ongelmaa koskevaan fenomenologiaan ja hermeneuttiseen filosofiseen analyysiin ja omaksuu ihmiskäsityksen,

jossa korostuu ihmisenä »oleminen» monimuotoisena kokonaisuutena »tajunnallisuudessa», »kehollisuudessa» ja »situationaalisuudessa». Tajunnallisuus on ihmisen psyykkis-henkistä olemista »merkitysten» tai »miehellisyyden» kokemuksissa ja näiden kokemusten keskinäisessä järjestymisessä ja uudelleenjäsentymisessä uusien kokemusten, unohduksen ja mieleen palautumisen myötä. Kehollisuudessa on kysymys olemisesta aineellis-organisten koskettavien lähivaikutusten kautta siten, ettei tämä oleminen pätevästi kuvaudu vain symbolisesti kuten tajunnallisuudessa. Olemisensa situationaalisuudessa ihminen puolestaan kietoutuu »todellisuuteen» henkilöhistoriansa ja elämäntilanteensa kautta. Se mitä tajunnallisuudessa voidaan kokea joko suoraan tai kehollisuuden kautta, määrittyy tilanteen eri komponenttien kautta. Tätä tietä muodostuu ihmisen identiteetti.

Rauhala erittelee tarkemmin »psykkistä» ja »henkistä» tajunnallisuuden toimintamuotoina sekä tarkastelee ihmisen hyvää ja huonoa »olemassaoloa». »Psykkinen» edustaa animaalista alkuvoimaa, ja »henkisessä» tästä alkuvoimasta kumpuavat kokemukset otetaan asiallistavan, »objektivoivan» tarkastelun kohteeksi kuten psykoterapiassa, kasvatuksessa – tai taiteessa, joka saattaa tielata yksilön affekteista jopa pysyviä osia kulttuuriperintöä.

Ihmisen »hyvä olemassaolo» on Rauhalan mukaan tajunnallisesti, kehollisesti ja situationaalisesti kaikin puolin onnistunutta olemassaoloa, mikä tietysti käytännössä jää haaveeksi. Olemassaolo on siten väistämättä enemmän tai vähemmän huonoa. Vallitsevista arvoista sekä tajunnallisen, kehollisen ja situationaalisen olemassaolon hyvien piirteiden keskinäisistä korvaavuussuhteista riippuu, milloin olemassaoloa pidetään esimerkiksi sairautena, häiriytyneisyytenä, sivistymättömyytenä tai elinympäristön virikkeettömyytenä. Ihmistyön tarkoituksena on edistää hyvää olemassaoloa, poistaa huonoutta olemassaolosta sekä estää huonon olemassaolon muodostumista.

Omaksumansa ihmiskäsityksen sovelluksissa ihmistyöhön Rauhala tarkastelee aluksi tilanteen kautta vaikuttavia työmuotoja, erityisesti ympäristösuunnittelua, arkkitehtuuria ja sosiaalityötä. Niillä pyritään helpottamaan sitä taakkaa, joka ankeassa tilanteessa jää tajunnan ja kehon kannettavaksi. Rauhalan näkemyksen mukaan ympäristösuunnittelijat ja arkkitehdit eivät ota riittävästi huomioon rakennetun fyysisen ympäristön monia kielteisiä ja myönteisiä merkitysisältöjä. Sosiaalityö puolestaan parantaa situationaalisuuden niitä komponentteja, joissa on kysymys yksilön ulkoisesta elämäntilanteesta.

Kehon kautta eivät vaikuta vain lääkärin ja sairaanhoitoon osallistuvien henkilöstöryhmien vaan myös esimerkiksi lastenhoitajien ja kuntouttajien työ. Rauhala katsoo, että kehon ja tajunnan kautta vaikuttamisen vakiintunut erottelu lääkärin työssä puolustaa periaatteessa paikkaansa. samoin lääketie-

teen toiminta-alojen sektoroituminen. Hän arvostelee kuitenkin eräitä lääketieteen ihmiskäsityksiä ihmisen organisminluonteen liikakorostuksista ja perää alan koulutukselta vahvaa annosta ihmiskäsityksen aineksia.

Sairaanhoidon monet henkilöstöryhmät vaikuttavat välittömästi kehon kautta potilaaseen, vaikka keskeisen tärkeää on myös potilaalle tarjottu tajunnallinen kokemus hoitotyön laadusta. Rauhala toivoo, että hoitohenkilöstöryhmiä eriytettäessä otettaisiin vastaisuudessa huomioon myös tajunnan kautta vaikuttaminen sekä suunnattaisiin alan opetusta ja hoitotieteitä korostaen potilaan kokemusten näkökulmaa.

Tajunnan kautta vaikuttamalla pyritään parantamaan ihmisen psyykkishenkistä olemassaoloa, parantamaan »mielien» ilmenemistapaa ja keskinäistä organisoitumista muuttamalla suotuisaan suuntaan yksilön kielteisiä merkityssuhteita maailmaan sekä vastaavia merkityskokemuksia. Tajunnan kautta vaikuttaessa psykoterapiassa, mutta myös esimerkiksi sielunhoidossa ja kasvatuksessa, tavoitteena on vaikuttajan ja vaikutuksen kohteen kokemuksellinen vastavuoroisuus, dialogi. Osapuolet vaihtavat keskenään mielellisiä sisältöjä, jotta vaikuttamisen kohteen maailmankuva selkiytyisi. Nimenomaan psykoterapiassa pyrkimyksenä on terapoitavan elämäntaidon lisääminen hänen maailmankuvaansa kehittämällä. Vääristyneitä kokemuksia oikaistaan aktiivimalla tajunnallisia horisontteja, joissa kielteiseksi koettu kohde voisi näyttäytyä uudessa valossa. Tunnesiirrolla aktivoidaan sellaisia kokemislaatuja edustavia mieliä, joita ei ilmene tilanteen tätä edellyttäessä. Kielteisen mielen hallitsevuutta maailmankuvassa yritetään vähentää etsimällä kohteita, joista johtuvat sellaiset olemassaolon perustunnelmat kuin ahdistuneisuus, tuskaisuus ja pelko.

Rauhalan teos on kiintoisa lisä kotimaiseen kirjallisuuteemme suoraan ihmiseen vaikuttavan toiminnan haasteellisella alueella. Julkiseen palvelutoimintaan kohdistuvien vaateiden lisääntyessä ja kiteytyessä moniulotteista otetta todella tarvitaan. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote muodostaa sekin kiintoisan poikkeaman nykyisestä sittenkin varsin »positivistisesta» yleisilmelmästä hallinnon palvelukyvyyn tutkimuksessa. Toisaalta teoksella, on ongelmansa. Sellaiset konkreettiset olosuhteet kuin »ihmistyön» suunnittelu-, toiminta- ja rahoitusjärjestelmät ja niihin liittyvät normit sekä vakiintuneet instituutio- ja organisaatorakenteet ja ammattirutiinit saavat osakseen kovin vähän huomiota. Tällaisista seikoistahan saattaa johtua, ettei ihmistyö voi sujua niiden ideaalien mukaan, joita Rauhala hahmottelee. Myös ne konkreettiset olosuhteet, joissa ihmistyötä harjoitetaan, jäävät varsin vähäiselle käsittelylle. Kysymys on tässä teoksen kenties liiankin painotetusta teoreettisuudesta, jota varsin yleisinä esitetyt sovellusesimerkit vain osittain lievittävät. Teoksen puutteita kompensoi kuitenkin sen lähestymistavan lupaavuus laa-

jempiakin tarkasteluja ajatellen, jopa pohdittaessa koko nykyistä *conditio humanaa*, ihmisenä olemisen ehtoja ja edellytyksiä.

Pertti Ahonen